

Valter Tomas, Marijana Fabijanić

Sveučilište u Zadru
Original scientific paper

Produktivnost morfema romanskog podrijetla u bibinjskom govoru

(BOŽIDAR ŠIMUNIĆ, *RJEČNIK BIBINJSKOG GOVORA*,
MATICA HRVATSKA, ZADAR, 2013.)

U radu se tematiziraju učinci romansko-slavenskih jezičnih dodira na morfološkoj razini. Prezentiraju se leksičke posuđenice romanskog podrijetla u govoru mjesta Bibinje u svjetlu njihove adaptacije na morfološkoj razini. Sufiksi romanskog podrijetla i njihova uloga u bibinjskom govoru istraženi su u korpusu romanizama sastavljenom korištenjem Rječnika bibinjskog govora Božidara Šimunića, objavljenog 2013. godine. U središnjem dijelu analiziraju se primjeri romanizama

sa sačuvanim sufiksom te novotvorenice s tvorbenim formantima romanskog podrijetla. Ukazuje se na osnovne probleme u identifikaciji posuđenih tvorbenih formanata i njihove produktivnosti. Izdvajaju se čimbenici koji pozitivno utječu na tvorbenu aktivnost morfema aloglotskog podrijetla u jeziku primatelju.

Ključne riječi:

romanski tvorbeni morfemi, indukcija morfema, produktivnost, bibinjski govor

Uvod

U uvjetima dugotrajnih i intenzivnih međujezičnih utjecaja koji karakteriziraju romansko-slavenske jezične odnose na istočnoj obali Jadrana, čakavski govori su, kako pokazuje niz analiza i studija, sačuvali brojne primjere posuđivanja i kalkiranja jezičnih elemenata iz romanskih idioma. Predmet ovoga istraživanja je *posuđivanje* ili, preciznije, *indukcija morfema*¹, kontaktološka pojava znatno

1 Roberto Gusmani u radu *Considerazioni sul «prestito» di morfemi*, koji je prvi puta objavljen 1976. godine u časopisu *Lingua e stile*, 11, 393-407, a potom u monografiji *Saggi sull'interferenza linguistica*, uspoređujući termine *prestito di morfema* i *induzione di morfema* daje prednost drugom: «per evitare confusioni terminologiche, si potrebbe

rjeđa od leksičkog posuđivanja (Tekavčić 1980: 169; Sočanac 2004: 150), koja se ostvaruje kada se u jeziku B koristi određeni formant izvorno prisutan u jeziku A s identičnom ili sličnom vrijednošću (Gusmani 2003: 138). Prema dosadašnjim istraživanjima jezičnih kontakata, tvorbeni morfemi se više preuzimaju od gramatičkih (Dal Negro, Guerini 2007: 55), a među prvima prednjače sufiksi. Primjerice, poznato je da su tal./franc. sufiksi *-iere*, *-iero* (*cameriere*, *guerriero*) u talijanski jezik ušli posredstvom francuskog jezika. Talijanski jezik preuzeo je i germanske sufikse *-ingo* i *-ardo* (tal. *casalingo*, *bugiardo*).² Na području romansko-slavenskih jezičnih utjecaja, podatke o preuzetim romanskim sufiksima zabilježio je prije 60 godina Mate Hraste u radu *Sufiksi za tvorbu diminutiva i augmentativa u čakavskim govorima srednje Dalmacije*. U analizi susačkog govora koju je Hraste proveo zajedno s Josipom Hammom i Petrom Guberinom, uspoređena je stilistička vrijednost romanskog sufiksa *-ina* i domaćeg *-ica*. Hibridne tvorbe u čakavštini sa sufiksima romanskog podrijetla *-ada*, *-ancija*, *-itad*, *-in* navodi poljski slavist Wiesław Boryś u radu iz 1986. godine.³

Indukcija morfema podrazumjeva produktivnost⁴ jer, kako ističe Roberto Gusmani, nije posljedica izravnog mimetičkog odnosa koji bi bio usmjeren preuzimanju samoga morfema nego pretpostavlja niz interferencija jezika A slijedom kojih je govornik u mogućnosti učiniti ga funkcionalnim elementom u jeziku B (Gusmani 2003: 140).⁵ Posuđivanjem izvedenica i čuvanjem njihovih tvorbenih formanata stvaraju se povoljni uvjeti za produktivnost stranih morfema, npr.

far ricorso al termine "induzione" per designare quei fenomeni che si verificano per conseguenza indiretta d'una interferenza e parlare quindi, con maggiore proprietà, di morfemi indotti anziché imprestati» (GUSMANI 2003: 140). Pozivajući se na spomenuti Gusmanijev članak, Pavao Tekavčić se također odlučuje za ovaj termin: «Nel caso di penetrazione di un morfema non si può parlare di prestito ma di applicazione del modello, per cui recentemente è stato usato il termine *induzione*.» (TEKAVČIĆ 1980 III: 169).

2 MASSIMO PALERMO, "Interferenza", in *Enciclopedia dell'italiano*, online: [http://www.treccani.it/enciclopedia/interferenza_\(Enciclopedia_dell'Italiano\)](http://www.treccani.it/enciclopedia/interferenza_(Enciclopedia_dell'Italiano))

3 To je rad *Hybrydalne formacje słowotwórcze w dialektach serbsko-chorwackich*, u: WIESŁAW BORYŚ, *Razprawy Slawistyczne*, br. 1., Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej, Lublin, 1986., 125–131.

4 U hrvatskoj znanstvenoj literaturi koriste se još i nazivi *plodnost*, *proizvodnost* (KUNA 2006: 171).

5 «il prestito dei morfemi, diversamente da quello delle unità lessicali, non è conseguenza di un rapporto mimetico diretto, che abbia cioè per esclusivo oggetto il morfema stesso, ma presuppone una serie d'interferenze da parte della lingua A che mettono in condizione il parlante di enucleare un certo formante e di farne un elemento funzionale della lingua B [...] a proposito dell'induzione, varrà la pena di precisare che essa implica di necessità la produttività del relativo formante, essendo ovviamente assurdo di parlare di morfemi indotti a proposito di quegli elementi che tali potrebbero essere considerati solo dall'ottica della lingua-modello (per es. *-nik* nel prestito russo *sputnik*) ma che nella lingua ricevente sono totalmente sprovvisti di qualsiasi funzionalità morfologica o derivazionale» (GUSMANI 2003: 140).

posuđivanje brojnih grčkih glagola sa sufiksom -ίζειν koji u latinskom ima ishode -*izare*, -*issare*, -*idiare*, osobito u ranokršćanskim tekstovima od II. do VI. st. (*baptizare*, *evangelizare*, *prophetizare*) utjecalo je na pojavu latinskih neologizama kao što su *carcerizare*, *paganizare*, *sollemnizare* (Cockburn 2010).

Tvorbeni obrazac⁶, odnosno pravilo za tvorbu riječi, produktivan je ako ga u određenom jezičnom stadiju govornici mogu koristiti za tvorbu novih riječi. Kvalitativna produktivnost podrazumijeva *raspoloživost* posuđenog tvorbenog formanta za stvaranje novih riječi, a kvantitativna se odnosi na *učinkovitost*, tj. utvrđuje veći ili manji stupanj produktivnosti (Basile et al. 2011: 231).⁷

Cilj i metodologija istraživanja

U opisu adaptacije modela na morfološkoj razini promatraju se romanski morfološki elementi u odabranom korpusu: ostaju li sačuvani ili se gube, prilagođavaju li se morfologiji primaoca i na koji način. U tu se svrhu, u skladu s metodologijom teorije jezika u kontaktu⁸, najprije određuje osnovni oblik, a to je «oblik riječi koji se citira samostalno i registriran je u rječnicima kao natuknica»; zatim se utvrđuju «promjene kroz koje prolazi model tijekom prijelaza u osnovni oblik replike te način kako se morfološka pravila jezika primatelja primjenjuju na taj oblik» i naposljetku se utvrđuju «sve promjene do kojih dolazi poslije integracije u sustav primatelja, što se prvenstveno odnosi na tvorbu riječi» (Sočanac 2004: 150–151). U fazu primarne adaptacije uključene su prilagodbe posuđenica morfološkom sustavu jezika primaoca, a njihov daljnji razvoj izvođenjem i slaganjem novih riječi pripada sekundarnoj adaptaciji. Proces prilagodbe na morfološkoj razini Rudolf Filipović naziva *transmorfemizacija* i razlikuje njegova tri stupnja. Nulta transmorfemizacija (M0) moguća je samo ako se posuđenica sastoji od slobodnog morfema i nultog vezanog morfema.⁹ Ako u procesu prilagodbe stranog modela u repliku posuđenica zadrži strani vezani morfem, njezina

6 «Obrazac je formalni uzorak po kojem se riječi tvore. Po jednom se obrascu može tvoriti više tipova. Istovrsne tvorenice određene i s obzirom na izraznu i na sadržajnu stranu čine jedan tvorbeni tip. Tvorbeni tip čine istovrsna ostvarenja jednoga tvorbenoga načina ili obrasca» (Babić 2002: 34).

7 Hrvatski nazivi *raspoloživost*, *učinkovitost* (p. A.) ovdje se koriste za engl. *availability*, *profitability*; tal. *disponibilità*, *rendimento*.

8 GUSMANI 1986. (pretisak 2003.); FILIPOVIĆ 1986.; SOČANAC 2004.; DAL NEGRO, GUERINI 2007.

9 Usp. SOČANAC 2004: 153.

transmorfemizacija opisuje se kao kompromisna ili djelomična (M1), a ako ga zamijeni domaćim i tako se u potpunosti integrira u morfološki sustav jezika primaoca, doživjela je slobodnu ili potpunu transmorfemizaciju (M2).

Spajanjem stranog vezanog morfema i domaće osnove nastaju hibridne tvorbe. One su pokazatelj kvalitativne produktivnosti, odnosno *raspoloživosti* posuđenog tvorbenog formanta za stvaranje neologizama. Kako je poznato, dva tvorbeno obrasca raspoloživa u određenom sinhronijskom stadiju nekog jezika za tvorbu novih riječi mogu imati različitu *učinkovitost*, tj. tvoriti različit broj leksema (Basile et al., 2011: 231). Ovo je istraživanje usmjereno na kvalitativnu analizu, odnosno istraživanje romanskih tvorbenih načina preslikanih u čakavskom okruženju. Za preciznije ispitivanje kvantitativne produktivnosti, odnosno *učinkovitosti*, bilo bi potrebno raspolagati opsežnom građom u kojoj bi se utvrdio broj pojava za određeni tvorbeni obrazac.

Metodološki okvir koji je zacrtao Roberto Gusmani (2003: 155) s tri faze raščlambe induciranih morfema¹⁰ primjenjuje se na korpusu romanizama u bibinjskom govoru ekscerptiranom u recentnoj leksikografskoj građi. Upravo je objava *Rječnika bibinjskog govora* krajem 2013. godine neposredan povod za odabir govora mjesta Bibinje¹¹ za ovo istraživanje. Rječnik je najopsežnije djelo suvremene čakavske leksikografije zadarskog područja i prema općoj ocjeni, izuzetno vrijedno i pouzdano vrelo.¹² Autor rječnika, Božidar Šimunić, izvorni je govornik bibinjskog govora. Rječnički korpus od oko deset tisuća natuknica sastavio je poglavito skupljanjem građe na terenu, a dijelom se oslanjao na pisane izvore. Šimunić je profesor kroatistike, novinar, aktivni član zadarskog ogranka Matice hrvatske i revni proučavatelj govora rodnih Bibinja od mladosti do danas. Osim ovog dragocjenog leksikografskog prinosa ne samo za hrvatsku dijalektologiju nego i za bliske jezikoslovne discipline, objavio je rad o akutu u bibinjskom govo-

10 To su individualizacija morfema, utvrđivanje njihove funkcije i sagledavanje njihove produktivnosti.

11 Sam toponim je dalmatoromanski relik, predijalne naravi. Iako još uvijek nije sa sigurnošću rekonstruiran njegov formalni razvoj, vjerojatno je nastao od imena posjeda, (*praedium*) *Vibianum*, zvanom prema imenu vlasnika *Vibius* ili *Vivius*, *Bivius*, *Bibbius*, u lokativu **Vibiam* (ERHSJ I: 145; Ivšić 2014: 108).

12 Recenzenti i prikazivači jednodušni su u viskoj ocjeni ovog leksikografskog djela. Petar Šimunović je eksplicitno ustvrdio: «Sav rječnik zapravo je po svojoj vrijednosti zlatopis [...] Ovom se rječniku može sve vjerovati» («Zadarska smotra», br. 1-2, 2014., str. 234.), a Sanja Vulić je istaknula da će nedvojbeno biti «trajnim izvorom za jezikoslovna istraživanja različitoga tipa» («Zadarska smotra», br. 1-2, 2014., 236).

ru u časopisu «Čakavska rič».¹³ U više je navrata izlagao o leksiku, morfologiji i prozodijskim karakteristikama bibinjskog govora na tradicionalnoj manifestaciji *Domaća rič*.¹⁴ U studiji o bibinjskom govoru u uvodnom je dijelu rječnika Božidar Šimunić, osvrćući se na tvorbu etnika i imenica s obilježenim značenjem, spomenuo romanski sufiks *-in* u tvorbi etnika za muški rod (*Zaratîn, Vrgadîn, Murterîn*) sa dugosilaznim akcentom na posljednjem slogu (RBG 108). S tim u vezi otvara se niz pitanja: ima li drugih sufiksa romanskog podrijetla koji su ostali sačuvani, odnosno nisu zamijenjeni domaćima u procesu morfološke adaptacije posuđenica? Ako su sačuvani, zadržavaju li svoju prvobitnu funkciju? Jesu li tvorbena aktivni, tj. stvaraju li novotvorenice spajanjem s domaćim osnovama? Koja su semantička i stilistička obilježja novotvorenica s romanskim tvorbenim formantom?

U traženju odgovora na navedena pitanja potrebno je najprije ekscerpirati romanizme u odabranom korpusu, zatim odvojiti tvorbena motivirane od nemotiviranih, a potom kod prvih utvrditi tvorbeni način kojim je tvorenica nastala u jeziku primatelju. Ovo je istraživanje ograničeno na izvedenice nastale sufiksacijom¹⁵ i produktivnost sufiksa romanskog podrijetla. Prije same analize potrebno je među izvedenicama izdvojiti one sa sačuvanim tvorbenim formantom i grupirati ih prema tvorbenim obrascima. Nakon toga pristupa se analizi tvorbene aktivnosti sufiksa romanskog podrijetla u proučavanom lokalnom govoru, pri čemu se opisuje njihova funkcija, utvrđuju pravilnosti u tvorbenim obrascima i uočavaju tvorbena pravila.

Tvorbena motivirani romanizmi

S obzirom na to da prisutnost posuđenica sa sačuvanim tvorbenim morfemom, kako je prethodno istaknuto, pogoduje pojavi produktivnosti u jeziku primatelju, u korpusu romanizama u bibinjskom govoru ekscerpirani su djelomično

13 Božidar Šimunić, *Akut u govoru sela Bibinja*, u: «Čakavska rič», XXXI, 1-2, Split, 2003., 97–107.

14 Sedam radova objavio je *in extenso* u istoimenom zborniku: *Naglasak u govoru sela Bibinja*, «Domaća rič» 4, Ogranak Matice hrvatske, Zadar, 1997., 45–55; *Nazivi za strane svijeta u bibinjskome govoru*, «Domaća rič», 5, Ogranak Matice hrvatske Zadar, 1998., 59–63; *Nadnevci, dani i mjeseci u bibinjskome govoru*, «Domaća rič», 7, Ogranak Matice hrvatske Zadar, 2001., 189–198.; *Etnici i imenice s obilježenim značenjem u bibinjskom govoru*, «Domaća rič», 8, Ogranak Matice hrvatske Zadar, 2003., 31–41.; *Glagolski sustav u govoru sela Bibinja*, «Domaća rič», 9, Ogranak Matice hrvatske Zadar, 2006., 26–49.; *Glagolski sustav u bibinjskome govoru*, «Domaća rič», 10, Ogranak Matice hrvatske Zadar, 2007., 33–48.; *Prefiksacija glagola u bibinjskom govoru*, «Domaća rič», 11, Ogranak Matice hrvatske u Zadru, Biograd na Moru – Zadar, 2014., 21–29.

15 Sufiksacija je odabrana kao najproduktivniji tvorbeni postupak u talijanskom jeziku (BERRUTO 2005: 59).

transmorfemizirani romanizmi sa sačuvanim sufiksima. Osnovni pokazatelj za identifikaciju tvorenicu postojanje je sinkronijske veze između osnovne riječi i tvorenice na glasovnoj i semantičkoj razini. Za tvorbenu riječ moguće je utvrditi osnovu od koje je tvorena, objasniti odnos između osnove i tvorbenih morfema te izravno izvesti značenje iz njezinih tvorbenih formanata.¹⁶ Imenica zabilježena u bibinjskom govoru *cukarijêra* ž. “posudica u kuhinji u kojoj stoji šećer“ (RBG 182), nastala od mlet. *zucariêra* s. f. “Il Vasetto d’argento o d’altra materia, che contiene lo zucchero“ (Boe 823), je tvorenica izvedena od mlet. *zùcaro* m. (Boe 823) i sufiksa *-iera*, a bib. *cùkar* m. “šećer“ (RBG 182), nastala od mlet. *zùcaro* m. nije tvorbeno motivirana. Tvorbeno je motivirana također imenica bib. *barufânt* m. “svadljivac“ (RBG 139) < mlet. *barufante* (Boe 66) u odnosu na nemotiviranu *barùfa* ž. “svađa, vika, smutnja, tučnjava“ (RBG 139) < mlet. *barùfa* (Boe 66).

U skupini tvorbeno motiviranih romanizama potrebno je najprije utvrditi model od kojega potječe i tvorbeni postupak kojim je nastao (izvođenje, slaganje, srašćivanje), npr. romanizmi *baraškâda* i *pošâda*, s obzirom na tvorbu, ne pripadaju u istu skupinu jer su njihovi modeli nastali različitim postupcima. Bib. *baraškâda* ž. “nevrijeme s jakim vjetrom, osobito s burom“ (RBG 138) potječe od mlet. naziva za vrstu nevremena *borascâda* (Boe 91) koji je nastao izvođenjem od im. *borasca* (Boe 91, VDVD 30) pomoću sufiksa *-ada*. Bib. *pošâda* ž. “nož u priboru za jelo“ (RBG 530) potječe od mlet. imenice *posâda* (VDVD 160) čija se tvorba zasniva na preobrazbi, odnosno preoblikovanju participa prošlog u imenicu (tal. *posare* → *posata*¹⁷).

Utvrđivanje polazišnog oblika osobito je zahtjevno za romanizme iz predmletačkog sloja zbog nedostatnosti pisanih izvora iz najranijeg razdoblja romansko-slavenskih kontakata na temelju kojih bi se s većom pouzdanošću provela rekonstrukcija glasovnog razvoja i tvorbenog obrasca. U bibinjskom govoru sačuvan je romanizam *čimula* ž. “novi izbojak na ostatku stabljike kupusa“ (RBG 191) < lat. *cymula* “junger Spross“ ← lat. *cyma*, *cima* < gr. *kyma*, koji se adaptirao na fonološkoj razini prvom palatalizacijom, ali je sačuvao morfologiju modela (lat. deminutivni nenaglašeni sufiks *-ula*). Deminutivna vrijednost je izbljedila, kako potvrđuje umanjena s domaćim sufiksom *čimulica* (RBG 191). Petar Skok

16 BABIĆ 2002: 25–33.

17 <http://www.treccani.it/vocabolario/posata3>

(ERHSJ I 265) podsjeća da je termin *čimula* “vršika od trave, od kupusa“ evidentiran u starijim leksikografskim izvorima (Mikalja, Stulić) i dodaje čak. *čimula* “cvijet zelja u proljeće“ s Dugog otoka. Potvrde u recentnim čakavskim rječnicima pokazuju zastupljenost u ostalim čak. govorima, svugdje s istim značenjem i vrlo malim lokalnim formalnim razlikama (ć, č): *čimula* u Kolanu, Rivnju, Bolu (RKG 83, RRG 75, RBČG 169), *čimula* u Kukljici (RGMK 43). Istim deminutivnim sufixom od lat. *assis* tvorena je umanjena *assula* od koje je nastalo čak. *ašljà* ž. “iver, trijeska“ (RBG 128), kao i *jašlja* ž. “rast na cjepanici, na orupku, koji treba odsjeći da se orūpci povezu u faš, u gocu“ u Istri (ERHSJ I: 760-761), ali su ove tvorbeno motivirane riječi slabije transparentne.

Prepoznavanje sufiksa romanskog podrijetla

Nakon utvrđivanja posljednjeg tvorbenog postupka ostvarenog u jeziku davatelju, promatra se je li u jeziku primatelju sačuvan strani tvorbeni formant. U toj je fazi nezaobilazna kontrastivna analiza, odnosno uspoređivanje morfema jezika u dodiru radi utvrđivanja morfoloških elemenata koji su predmet međujezičnih utjecaja. Pri tome nije dostatno utvrđivanje pojedinih morfoloških oblika jer podudaranje na formalnoj razini nije nužno pokazatelj međujezičnog utjecaja, odnosno morfološke importacije. Neizostavno je sagledavanje funkcionalne dimenzije zbog mogućnosti postojanja identične forme različitoga podrijetla i različitih pa čak i oprečnih funkcija, npr. sufix *-ina* u čakavskim govorima, kao i u hrvatskom standardom jeziku, ima augmentativnu i pojačavajuću (npr. bib. *brođina*, *junačina*), a u talijanskom deminutivnu vrijednost (npr. tal. *ragazzina*). U bibinjskom govoru *redina* ž. “gustiš različita grmlja, živica, obično poput karkva plot“ (RBG 602) je domaća riječ, za koju Skok kaže da je augmentativ “viva sepes“ < *rijedak* (ERHSJ III: 122, s. v. *red*), a *redina* ž. “mrežica pletena od posebna konca, vlakna koja gori i svijetli na ribarskoj svijeći, plamenik, mrežasti žižak na plinskoj, petrolejskoj svjetiljci, feralu“ (RBG 602) je romanizam nastao od tal. *retina* “piccola rete”¹⁸. U navedenom primjeru primjetna je razlikovna uloga akcenta, kratkosilazan je u domaćem augmentativnom sufixu *-ina*, a dugosilazan u deminutivnom *-ina* romanskog podrijetla. Radi se, dakle, o dva različita sufixa.

18 <http://www.treccani.it/vocabolario/retina>

U nekim slučajevima isti je sufiks mogao ući iz različitih izvora, npr. sufiks *-ista* grčkog podrijetla. Na talijanskom jezičnom području osobito popularan od vremena renesanse¹⁹, aktivan je u tvorbi imenica muškog roda koje označavaju zanimanje, vršitelja radnje, pobornika nekog pravca u umjetnosti, ideologije i sl., duševno stanje, raspoloženje (tal. *artista, giornalista, petrarchista, socialista, ottimista...*). U hrvatskom standardnom jeziku produktivan je u tvorbi imenica muškoga roda istih značenjskih skupina kao i u talijanskom jeziku (hr. *violinist, biciklist, laburist, hedonist...*)²⁰. U bibinjskom govoru *-išt* može biti smatran sačuvanim romanskim sufiksom kada je dio kompromisno transmorfemiziranih romanizama, tj. posuđenica romanskog podrijetla kod kojih nije došlo do supstitucije stranog vezanog morfema domaćim, npr. *makiništ* m. “strojar, čovjek koji upravlja strojem, makinom, poglavito na brodu“ (RBG 373) < tal. *macchinista* “chi è addetto alla manutenzione e al funzionamento di una o più macchine [...] nella marina mercantile e militare, del personale adibito ai servizi dell'apparato motore e dei macchinari ausiliari di bordo”²¹. Međutim, za *relojšt* m. “urar“ (RBG 603) nije pronađen model u konzultiranim tal. i mlet. izvorima (u mlet. mu odgovara *relogièr*, tal. *orologiaio* i rijetko *orologiario*) te ga možemo smatrati hibridnom tvorbom nastalom od romanizma *relòj* m. “ura, sat, mehanizam, naprava za mjerenje vremena“ (RBG 603) koji potječe od mlet. *relòio* “orologio” (VDVD 169) i sufiksa *-ista*.

Funkcionalna raščlamba romanskih sufiksa

Utvrđivanju produktivnosti prethodi funkcionalna raščlamba sufiksa romanskog podrijetla. Primjena funkcionalnog kriterija u analizi izvedenica sa sačuvanim sufiksima omogućuje uvid u tvorbene obrasce koji su podloga ne samo za analizu na semantičkoj i stilističkoj razini, nego i za opis novotvorenica, kako pokazuju sljedeći primjeri.

Tal. sufiks *-iere/* fr. *-ier* < lat. *-arius*, tvori imenice muškog, a *-iera* imenice ženskog roda. Među njima osobito su brojna imena zanimanja, ali ima i naziva

19 V. ROHLFS 1969: 442.

20 ERHSJ I: 731, BARIĆ et al. 1997: 330.

21 <http://www.treccani.it/vocabolario/macchinista/>

predmeta.²² Romanizam *roštijêra* ž. “tepsija, plitka i široka posuda za pečenje u pećnici“ (RBG 610), nastao od mlet. im. *rostièra* izvedene od mlet. *ròsto* “arrosto“ (Boe 385) i sufiksa *-iera*, sačuvao je semantičku vrijednost modela i u skladu je s romanskim tvorbenim obrascem **naziv namirnice, hrane + -iera** → **posuda za držanje hrane, namirnice** (usp. tal. *insalata* → *insalatiera*, *sale* → *saliera*, *zuppa* → *zuppiera*). U bib. govoru obrazac [I NAMIRNICA + *-iera* → I POSUDA ZA NAMIRNICU] sačuvala je ranije spomenuta *cukarijêra*.

Sufiksi *-ino*, nastao od lat. *-ĪNUS*²³, ima višestruku ulogu u talijanskom rječotvorju. Koristi se u tvorbi pridjeva koji označavaju podrijetlo, odnos, boju, materijal ili neko drugo obilježje, u tvorbi nekih imenica među kojima su nazivi zanimanja i aktivnosti, nazivi predmeta i sprava.²⁴ U bibinjskom govoru zadržale su ga imenske izvedenice nastale od geografskih naziva kao što su *armelîn* i *baldakîn* (usp. tal. *Trieste* → *triestino*).

- bib. *armelîn* m. „marelica, kajsija“ (RBG 127) < mlet. *armelîn* “albicocca“ (VDVD 12); mlet. *armelîn* m. “Albicocca o Melica o Umiliaca, Frutto notissimo prodotto dall’Albicocco. È il *malum armeniacum*“ (Boe 44). Giuseppe Boerio s. v. *armenilèr* “Albicocco comune ed anche *Meliaco* o *Umiliaco*, Albero che produce le albicocche“, eksplicitno povezuje naziv voća sa zemljom podrijetla: “Credesi provenuto dall’Armenia, e dicesi in latino *malus armeniaci*“ (Boe 44).²⁵
- bib. *baldakîn* m. “nebnica u crkvi“ (RBG 135) < tal. *baldacchino* ← *Baldacco* “nome dato un tempo in Occidente alla città di Bagdad (odierna capitale dell’Iraq)”²⁶ < “ar. *bagdadi*, agg. ‘di Bagdad’, che già in Levante significò tanto una ‘stoffa preziosa di Bagdad’ [...] quanto ‘ornamento a forma di cupola, che sovrasta qualche cosa“ (*DELLcd*).

Sufiks *-ino* u nazivima predmeta, alata i pomagala romanskog podrijetla u bibinjskom govoru potvrđuju sljedeći primjeri:

22 <http://www.treccani.it/vocabolario/ricerca/-iere/>

23 Lat. *-ĪNUS* osim talijanskog nastavljaju i drugi romanski jezici (TEKAVČIĆ 1980, III: 69). O njegovim funkcijama u talijanskom jeziku v. ROHLFS 1969: 412–414.

24 <http://www.treccani.it/vocabolario/ino1/>

25 Usp. tal. *armellino* m. ← *Armenia* “*albicocco*, *albicocca*“, <http://www.treccani.it/vocabolario/armellino2/>.

26 <http://www.treccani.it/vocabolario/baldacchino/>

- bib. *cerîni* pl. t. “voštane žigice“ (RBG 174) < tal. *cerino* “fiammifero di cera“ ← *cera* (DELIcd).
- bib. *fijumîn* m. “poplun, ponešto tanji“ (RBG 230) < tal. *piumino* m. “specie di grosso sacco, a doppia fodera, riempito di piume d’oca (o di altro materiale, anche sintetico), trapunto o no, leggero e caldissimo, usato come coperta da letto“²⁷ ← *piuma*.

Ovaj sufiks gradi umanjenice, a deminutivnu vrijednost u bibinjskom govoru zadržala je posuđenica *kučarîn* m. “mala kavena žlica“ (RBG 338). U pogledu semantičke adaptacije, ona je primjer romanizma s nultom semantičkom ekstenzijom, dok je semantičko proširenje doživio romanizam *baketîn* m. “prut namazan ljepilom za lov ptica“ (RBG 134), nastao od tal. *bacchettino* “bastoncello“, ‘prutić’ ← tal. *bacchetta* (DELIcd). Vidljivo je da je u njegovoj replici u bibinjskom govoru deminutivna vrijednost izbljedjela kao i kod sljedećih posuđenica:

- bib. *bukalîn* m. “naziv za noćnu posudu izrečen s naglaskom na njezinu svrhu, noćna posuda napravljena od finijeg materijala“ (RBG 166) < mlet. *bucalîn* “vasetto da notte per bambini“ (VDVD 36) ← mlet. *bucâl* m. 1. “boccale“; 2. “vaso da notte“ (VDVD 36);
- bib. *galetîn* m. “finiji, mekši i slatki keks“ (RBG 240) < mlet. *galetina* “bis-cotto“ (VDVD 87) ← mlet. *galeta de biscoto* “Galletta, dicesi da Marinari il biscotto di mare tondo e schiacciato“ (Boe 296)²⁸;
- bib. *fijunbîn* m. (RBG 230) i *pijunbîn* m. “visak, okomilo“ (RBG 493) < tal. *piombino* m. ← *piombo*²⁹.

Sufiksu *-ino* u nekim slučajevima prethodi infiks *-ic-* (tal. posto → posticino) ili *-ol-* (tal. magro → magrolino). I ova je jezična pojava sačuvana u romanizmima u bibinjskom govoru, npr. bib. *kamijoncîn* m. ”mali kamion“ (RBG 300) < tal.

27 <http://www.treccani.it/vocabolario/piumino/> ad. 2

28 U bibinjskom govoru sačuvana je i njegova replika: *galêta* ž. “običan tvrdi keks“ (RBG 240). Usp. tal. *gallettina* ← *gallêta* s. f. “tipo di pane biscottato a lunga conservazione, a base di farina di frumento, poco lievito e poca acqua, confezionato in sottili forme rotonde o quadrate o rettangolari, usato per lo più come alimento di riserva per militari e marinai e, in forme più piccole a pasta più fina (salata o dolce), per uso dietetico o per dessert“ potječe od fr. *Galette* ← *galet*, arh. *gal* “ciottolo“. Izvor: <http://www.treccani.it/vocabolario/galletta/>

29 <http://www.treccani.it/vocabolario/piombino/>

camioncino³⁰.

Tal. *-iere*, **mlet.** *-èr*, agentivni sufixs zastupljen u tvorbi imenica koje označavaju zanimanje³¹, u bibinjskom govoru zadržan je u fonološki adaptiranom obliku *-èr*:

- bib. **garbunjēr** m. “ložač parnih kotlova na ugljen“ (RBG 241) < mlet. *garbonèr* “carbonaio“ (VDVD 87);
- bib. **kaligēr** m. “postolar“ (RBG 299) < mlet. *caleghèr* m. “calzolaio“ (VDVD 41, Boe 118)³²;
- bib. **kamarijēr** m. “konobar“ (RBG 300) < mlet. *camarièr* “cameriere“ (VDVD 42);
- bib. **punpjēr** m. “vatrogasac“ < tal. *pompière* s. m. “nome comune e pop. dei vigili del fuoco“³³.

Istu funkciju ima u romanizmu **pržunjēr** m. “zatvorski čuvar“ (RBG 574) koji potječe od tal. zastarjelice *prigionière* “chi sta di guardia alle prigioni, carceriere“ kojeg možemo naći kod Boccaccia³⁴. To arhaično značenje sačuvano je još u Kolanu na otoku Pagu³⁵, dok je u drugim čak. govorima (npr. u ošljačkom i kukličkom te južnije u bračkim čakavskim govorima) zabilježen mlađi semantizam “zatvorenik, uznik, osoba koja izdržava zatvorsku kaznu”. Ovaj primjer ukazuje na nužnost uključivanja dijakronijske perspektive u istraživanje morfološkog posuđivanja.

Produktivnost romanskih sufixsa

Produktivnost tvorbenih morfema romanskog podrijetla u bibinjskom govoru potvrđuju hibridne tvorbe sastavljene od domaće osnove i romanskih afiksa. Za ilustraciju poslužiti će jedan od vrlo produktivnih sufixsa tal. *-ata* kojem od-

30 <http://www.treccani.it/vocabolario/camioncino>

31 O francuskom podrijetlu sufixsa i varijantama u talijanskim dijalektima v. ROHLFS 1969: 431–432.

32 U tal. jeziku *caligaro*, *caligàio* je arhaizam; usp. tosc. *galigàio*. Prisutan je u sjevernotalijanskim dijalektima a potječe od kasno lat. *caligarius* (<http://www.treccani.it/vocabolario/caligaro/>). Krajnji etimon je lat. *caliga* “rimska vojnička cipela“ (ERHSJ II 21).

33 <http://www.treccani.it/vocabolario/pompiere/>

34 <http://www.treccani.it/vocabolario/prigioniero/>

35 *pržunjēr* “zatvorski stražar“, IVO OŠTARIĆ, *Rječnik kolanjskog govora*, Zadra, 2005., str. 409.

govara mlet. -ada. Tvori, između ostalih, imenice koje izražavaju udarac nekim predmetom (tal. *coltello* → *coltellata*; tal. *bastone* → *bastonata*). Tvorbeni obrazac **imenica koja označava alat, pomagalo, sredstvo + -âda** → **udarac sredstvom, alatom** vidljiv je u bibinjskom govoru u tvorenicama *capunâda* ž. “1. udarac, jedan zahvat trnokopom, capunom u zemlju, iskop što je učinjen krampom“ (RBG 173) i *mašklinâda* ž. “udaranje, kopanje mašklinom, posao koji se njim obavlja“ (RBG 380) s romanskom osnovom, a prema istom romanskom tvorbenom modelu nastala je hibridna tvorba *motikâda* ž. “1. zahvat, udarac motikom u zemlju; količina zemlje koju motika zahvati“ (RBG 395) s domaćom osnovom.

Nazivi predmeta, naprava, aparata i sl. tvore se sufiksom -ino (*cerino*, *lavan-dino*, *macinino*). U bibinjskom govoru -*în* < tal. -*ino* sačuvala su brojne posuđenice, kao npr. *palankîn*, *pijünbîn*, *provîn* i dr. U ovoj funkciji susrećemo ga u hibridnoj tvorbi *podbradarkîn* m. “zaštitni podbradnjak koji se prilikom jela veže oko vrata i visi ispod brade“ (RBG 509).

Tal. sufiksi -tore, -trice (*leggere* → *lettore*, *lettrice*), -sore (*difendere* → *difensore*), nastali od lat. -*tor*, -*tōris*; -*trix*, -*trīcis*; -*sor*, -*sōris*, tvore nazive vršitelja radnje, nositelja funkcije, zanimanja i sl. (*cacciatore*, *giocatore*; *difensore*, *professore*). Njihovu sačuvanost u bibinjskom govoru potvrđuju posuđenice kantadūr m. “pjevač“ (RBG 302), peškadōr m. “ribar“ (RBG 489), a tvorbenu aktivnost hibridna tvorba *prĉkadōr* m. “koji svašta priča, ogovara, smutljivac, svadalice“ (RBG 543).

Tal. sufiks -*one*, -*ona* tvori odglagolske imenske izvedenice koje označavaju neku karakteristiku (tal. *brontolare* → *brontolone*). Ova funkcija starija je od tvorbe uvećanica jer je, kao što je poznato, sufiks -*one* prvotno označavao neku specifičnu osobinu (tal. *buffone*, *imbroglione*; *ciarlona*, *mangiona*), a kasnije veličinu. Za razliku od imenica izvedenih sufiksom -*tore* koji označava vršitelja radnje (*produrre* → *produttore*), tvorenice sa sufiksom -*one* približavaju se pejorativima. U bibinjskom govoru tal. -*one*, mlet. -*ôn* sačuvan je u obliku -*ôn* u romanizmu *ĉakulôn* m. (*ĉakulôna* ž.) “1. onaj koji puno govori, voli puno pričati, ogovarati, svašta brbljati“; “2. naziv za kartašku igru briškulu jer se radi vođenja igre i dogovaranja suigrača može glasno i otvoreno govoriti“ (RBG 184) < mlet. *ciacolôn* “chiacchiarone; persona non capace di tenere per sé un segreto, una confidenza” (VDVD 50), *ciacolôn* (VG 207) ← mlet. *ciacolâr* “chiacchierare, pettegolare”

(VDVD 50)³⁶. Uz to javlja se u hibridnoj pogrđnici *podguzôn* m. “ulizica, dodvorica, podrepaš“ (RBG 510) koja dokazuje njegovu produktivnost.

Uvidom u tvorbenu aktivnosti morfema romanskog podrijetla u bibinjskom govoru, vidljivo je da se dodavanje tvorbenih formanata aloglotskog postanja domaćoj osnovi odvija prema tvorbenim pravilima davatelja. Stoga je opravdano govoriti o preuzimanju tvorbenog obrasca, odnosno o preuzimanju pravila za tvorbu riječi. Isto tako, dodavanje domaćih sufiksa romanskoj osnovi odvija se prema prema domaćim rječotvornim obrascima, npr. *fuštanîna* “uvećanica od *fuštan*, ali pogrđnica za muškarca: koji se kreće, vlada bez vlastitosti i osobite mudrosti“ (RBG 238), stilski je obilježena hibridna tvorenica nastala prema domaćem tvorbenom obrascu. Primjeri posuđenica s domaćim deminutivnim sufiksom pridodanim romanskim umanjenicama pokazuju da je došlo do deleksikalizacije, odnosno da je deminutivna vrijednost romanskog sufiksa izbljedita, npr. *kazđitić* m. “kućica, kiosk“ (RBG 309) i *rûsulica* ž. “ruža, cvijet: Pokôjna je baba užála rěči za svojû unûku, da je njêžîna rûsulica“ (RBG 613).

Romanski sufiksi u djelomičnim prevedenicama vs. tvorbena produktivni sufiksi

Kalkovi ili prevedenice su kontaktološki fenomen “kojim se novi sadržaj prima od drugih jezika, dok se izraz uzima iz inventara domaćih tvorbenih jedinica“ (DRLJAČA MARGIĆ 2009: 53). Moguće je djelomično kalkiranje izvedenica, odnosno zamjena osnove domaćim ekvivalentom uz zadržavanje stranog tvorbenog formanta (GUSMANI 2003: 146). U bibinjskom govoru takve djelomične prevedenice su:

- bib. *laktâda* ž. “udarac laktom, kad se nekom namjesti lakat da se udari“ (RBG 349) < tal. *gomitata* “colpo dato (ad altra persona) col gomito“³⁷ < tal. *gomito*, hr. *lakat*;
- bib. *nogâda* ž. “udarac nogom u tučnjavi“ (RBG 436) < tal. *gambata* “colpo

36 Usp. tal. *chiacchierone* agg., s. m. (f. -a) < *chiacchierare*, <http://www.treccani.it/vocabolario/chiacchierone/>.

37 <http://www.treccani.it/vocabolario/tag/gomitata/>

dato con una gamba, o nella gamba³⁸ ← tal. *gamba*, hr. *noga*;

- bib. *stopičâda* ž. “otisak ljudskog stopala, cipele, životinjskih nogu na njivi, na tlu“ (RBG 654) < tal. *pedata* 1. a. “orma, impronta del piede“; 2. “colpo dato col piede, calcio³⁹ ← tal. *piede*, hr. *stopalo*.

Djelomično prevođenje moglo je biti ostvareno u trenutku interferencije.⁴⁰ S obzirom na povijest romansko-slavenskih jezičnih kontakata, oprimjerenje te pojave valja tražiti u starijim vrelima. U leksikografskoj građi⁴¹ i u usmenoj književnosti⁴² zabilježena je imenica *ufanca* < tal. *speranza* ← tal. *sperare* + *-anza*, hr. *ufati se* < prasl. i stsl. *upъvati*⁴³ + fonološki adaptiran romanski sufiks *-anca*.

Prevedenice od stranog modela ne preuzimaju označitelja, nego reproduciraju njegovu motivaciju i morfološku strukturu, koristeći postojeći jezični materijal primatelja⁴⁴. Dakle, romanski tvorbeni morfemi u djelomičnim prevedenicama pozitivno utječu na pojavu njihove produktivnosti. Tako je u bibinjskom govoru koji poznaje oblike *laktâda*, *nogâda*, *stopičâda* moguća tvorba *šakâda* ž. “udarac šakom, rukom stisnutih prstiju“ (RBG 669)⁴⁵ s istim tvorbenim obrascem [I DIO TIJELA + *-âda* → I UDARAC DIJELOM TIJELA] .

38 <http://www.treccani.it/vocabolario/gambata/>

39 <http://www.treccani.it/vocabolario/pedata/>

40 «In certi casi il calco parziale può essersi verificato al momento stesso dell'interferenza, sempre con sostituzione limitata al semantema straniero» (Gusmani 2003: 147).

41 Fra Ludovik Lalić u *Latinsko-talijansko-ilirskom rječniku* krajem 17. stoljeća termin *uffanza* koristi u definiciji lat. *desperatus*, tal. *disperato*: “tko je izgubio uffancu“ (DLII 145).

42 Termin je potvrđen u dubrovačkoj koledi koju je zapisao biskup Mato Vodopić: «Došli smo vas kolendati,/Vašjem dvorim hvale dati,/ U našega gospara prid dvore,/ Pjevajmo braćo do zore!/ Visoki su ovi dvori,/ Pod njima su zlatni tori,/ A u njima golubica./ Naša dobra domaćica./ Gosparu će ona rijeti,/ Da mi n'jesmo baš prokleti,/ Da smo pravi kolendari./ Dubrovački leri stari./ Pa mi vele ne iskamo,/ Od mala se kontentamo,/ Malo smokav' i oraha,/ Er nam bura špaz'jem maha./ I mantale/ Poslastica i priklica/ Paka uz to i kapljica;/ Er sve dobro s nami bit će,/ Samo da se zubim miće./ Ne bude li paka ništa,/ Er su tvrda baš godišta,/ Tad nam dajte staru užancu,/ Kolendarsku svu ufancu./ Zamotajte u knjižicu/ I bacite niz ulicu/ Il karantan/ il dva d'nara,/ Kako vam se bolje para.», u: MILOVAN GAVAZZI, *Godina dana hrvatskih narodnih običaja*, Kulturno-prosvjetni sabor Hrvatske, Hrvatsko etnološko društvo, Zagreb, 1939. Izvor: <http://riznica.ihjj.hr>.

43 <http://hjp.novi-liber.hr>

44 «Il calco ha in comune con il prestito due fatti: a) il lessema creato ha origine da un lessema di una lingua straniera; b) il lessema creato è un neologismo, che accresce l'inventario lessicale della lingua ricevente. Se ne differenzia però in maniera netta perché del lessema straniero non si accoglie, con più o meno adattamenti, il significante, ma se ne riproduce la motivazione e la struttura morfologica, usando materiale già presente nella lingua ricevente.» (BASILE et al. 2011: 234.)

45 Usp. tal. *pugnata* s. f. “quantità di roba che può stare in un pugno, nella mano chiusa“, <http://www.treccani.it/vocabolario/pugnata/>.

Jezični povratnici

Specifičan oblik međujezičnog utjecaja predstavljaju tzv. *jezični povratnici* među koje spada bib. *brtulîn* m. “džepni nožić na sklapanje, obično drvenih korica na ručki“ (RBG 163). Ekvivalentni nazivi za mali džepni nožić prisutni su u brojnim u čak. govorima: u Kukljici *brtulîn* (RGMK 29), na Ošljaku *britulîn* (RGOO 23), na Rivnju *brtvulîn* (RRG 59), na Braču *bartvolîn*, *britvolîn*, *britvulîn* i *brtvolîn* (RBČG 101, 132, 136)⁴⁶. Semantički i formalno blizak im je *britvulîn* m. “mali nož“ zabilježen u mjestu Krtole u bokokotorskom zaljevu. Skok (ERHSJ I 209) ga smatra tvorenicom od domaće osnove⁴⁷ i romanskog složenog sufiksa -*ûlin*⁴⁸. Na prvi pogled čini se da je riječ o hibridnoj tvorbi, međutim, s obzirom na prisutnost u romanskim govorima, Vinja tvrdi da su slov. i hrv. naziv *britva* primili sjeveroistoč. tal. govori te da se u čak. govore vratio mlet. *britolin*⁴⁹ (usp. mlet. *britola* “*Coltellino*, Piccola arma da taglio, più grande del BRITOLIN, che si chiude col manico e serve per varii usi domestici, e specialmente per mondare le frutte“, Boe 100; mlet. u Dalmaciji *britolîn*, VDVD 33). Vinjinu tezu bilo bi moguće pobiti kad bi se pronašla pouzdana pojavnica varijante na -*ûlin* u domaćim izvorima koja bi prethodila najranijoj pojavnici istoga na romanskom području. To bi ujedno bila i potvrda produktivnosti romanskog sufiksa -*ûlin* u čakavskom.

Zaključak

Provedena analiza tvorbene aktivnosti romanskih sufiksa u bibinjskom govoru ukazala je na složenost proučavanja međujezičnih utjecaja na području derivacijske morfologije: ona uključuje sve razine jezične analize i sagledava se u sinkronijskoj i u dijakronijskoj perspektivi. Nadalje, kako bi se izbjegle zamke i smanjila

46 Vinja bilježi *britulin* u govoru Vrgade, *brtvulîn* u Brusju, i dr. (JE I 46).

47 Usp. hrv. *britva* < *brijati* < prasl. i stsl. *briti*. Izvor: <http://hjp.novi-liber.hr>.

48 Ovaj sufiks deminutivnog značenja Skok (ERHSJ III: 542) definira mrtvim složenim sufiksom tal. podrijetla, složenog od dva deminutiva lat. sufiksa: -*alino* < -*ulus* + -*inus*. Osim navedene imenice *brtvulîn*, Skok bilježi još nekoliko primjera nastalih njegovim spajanjem s domaćom osnovom: *Dživulîn*, u Dubrovniku, deminutiv od *Dživan* < *Johannes*; *kraçolin* u Istri “dijete što je rano počelo hodati“, od *kraçati* “krakati, koracati“ i dr.

49 «U tako prilagođenu tal. obliku riječ nam se vraća kao *brtulîn*, i mi je moramo tretirati kao tuđicu premda ona to nije» (JE I 46).

mogućnost pogrešaka u provođenju pojedinih koraka analize nužna je primjena kontrastivnog i funkcionalnog pristupa: npr. u fazi identificiranja morfološkog preuzimanja (moguće ga je sa sigurnošću ustanoviti utvrđivanjem formalnog i funkcionalnog podudaranja) i u opisu produktivnosti preuzetih romanskih tvorbenih formata.

U pogledu uloge morfema romanskog podrijetla u čakavskom rječotvorju, razvidno je da su u uvjetima dugotrajnih i intenzivnih međujezičnih utjecaja koji su obilježili romansko-slavenske jezične odnose na istočnoj obali Jadrana, romanski tvorbeni obrasci prisutni u većem broju romanizmima sa sačuvanim tvorbenim morfemom potakli njegovu produktivnost u novom jezičnom sustavu. Analiza novotvorenica potvrdila je da dodavanje novih struktura jeziku nije slučajno, nego je u pravilu motivirano postojećim strukturama.

Kratice:

arh.	arhaičan
bib.	bibinjski
dim.	umanjenica
eng.	engleski
fr.	francuski
I	imenica
lat.	latinski
m.	muški rod
mlet.	mletački
pl. t.	<i>plurale tantum</i>
prasl.	praslavenski
stsl.	staroslavenski
tal.	talijanski
ž.	ženski rod

Bibliografske kratice:

- Boe GIUSEPPE BOERIO, *Dizionario del dialetto veneziano*, ed. G. Cecchini, 1867.
- DELI MANOLIO CORTELAZZO; PAOLO ZOLLI, *Dizionario Etimologico della Lingua Italiana*, Zanichelli, seconda edizione, Bologna, 1999.
- DLII LUDOVICUS LALICH, *Dictionarium latino-italico-illyricum*, priredio Serafin Hrkać, Matica hrvatska Grude, Sveučilište u Mostaru, Institut za latinitet, Grude-Mostar, 2007.
- ERHSJ I-III PETAR SKOK, *Etimologijski rječnik hrvatskog ili srpskog jezika*, Knjiga I-III, JAZU, Zagreb, 1971.-1973.
- JE I-III VOJMIR VINJA, *Jadranske etimologije – Jadranske dopune Skokovu etimologijskom rječniku*, knjige I-III, Školska knjiga, Zagreb, 1998., 2003, 2004.
- RBČG PETAR ŠIMUNOVIĆ, *Rječnik bračkih čakavskih govora*, drugo dopunjeno i popravljeno izdanje, Golden marketing – Tehnička knjiga, Zagreb, 2009.
- RBG BOŽIDAR ŠIMUNIĆ, *Rječnik bibinjskog govora*, Zadar, 2013.
- RGMK TOMISLAV MARIČIĆ KUKLJIČANIN, *Rječnik govora mjesta Kukljice*, Zadar, 2000.
- RGOO ANTE TONI VALČIĆ, *Rječnik govora otoka Ošljaka*, Matica hrvatska, Zadar, 2012.
- RGOV BLAŽ JURIŠIĆ, *Rječnik govora otoka Vrgade*, JAZU, Zagreb, 1973.
- RRG LADISLAV RADULIĆ, *Rječnik rivanjskog govora*, Matica hrvatska Zadar, 2002.
- VG ENRICO ROSAMANI, *Vocabolario giuliano*, Edizioni LINT, Trieste, 1990
- VDVD LUIGI MIOTTO, *Il vocabolario del dialetto veneto-dalmata*, Edizione Lint, Trieste, 1991

Productivity of morphemes of romance origin in the speech of Bibinje

The paper deals with outcomes of Romance-Slavic linguistic contacts in morphology. Romance loanwords in the speech of Bibinje are presented in the light of their adaptation on morphological level. Suffixes of Romance origin and their role in the speech of Bibinje are investigated in the corpus of Romance loanwords excerpted from dictionary of the speech of Bibinje, *Rječnik bibinjskog govora* by Božidar Šimunić, published in 2013. Examples of loanwords with preserved Romance suffix and new lexical units with derivational morpheme of Ro-

mance origin are analysed in the central part of the paper. Some basic problems in identification of borrowed derivational morphemes and their productivity are pointed out and some factors that have positive impact on productivity of foreign morphemes in word formation in the receiving language are highlighted in the paper.

•

Keywords:

Romance derivational morphemes, induction of morphemes, productivity, speech of Bibinje

BIBLIOGRAFIJA

- STJEPAN BABIĆ, *Tvorba riječi u hrvatskome književnome jeziku*, 3. poboljšano izd., Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, Nakladni zavod Globus, Zagreb, 2002.
- EUGENIJA BARIĆ et al., *Hrvatska gramatika*, II. promijenjeno izdanje, Školska knjiga, Zagreb, 1997.
- GRAZIA BASILE, FEDERICA CASADEI, LUCA LORENZOTTI, GIANCARLO SCHIRRU, ANNA M. THORTON, *Linguistica generale*, Carocci, 3^a ristampa, Roma, 2011.
- GAETANO BERRUTO, *Corso elementare di linguistica generale*, UTET, 10ª ristampa, Torino, 2005.
- RAFFAELLA BOMBI, *Falsa segmentazione e induzione di morfema*, u «Plurilinguismo. Contatti di lingue e culture», 16, 2009, pp. 27–36.
- WIESŁAW BORYŚ, *Hybrydalne formacje słowotwórcze w dialektach serbsko-chorwackich*, u: *Razprawy Slawistyczne*, br. 1., Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej. Lublin, 1986., 125–131.

- OLIVIA CLAIRE COCKBURN, *The use of the Latin -izare (-issare, -idiare) suffix in early Christian literature*, in «*Revista de Estudios latinos*» (RELAT), 10, 2010, 105–116.
- SILVIA DAL NEGRO, FEDERICA GUERINI, *Contatto. Dinamiche ed esiti del plurilinguismo*, Arcane, Roma, 2007.
- GIACOMO DEVOTO, GABRIELLA GIACOMELLI, *I dialetti delle regioni d'Italia*, Sansoni, Firenze, 1972.
- BRANKA DRLJAČA MARGIĆ, *Latentno posuđivanje u hrvatskome i drugim jezicima – posljedice i otpori*, u: «*Rasprave Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje*», knj. 35, 2009, str. 53–71.
- RUDOLF FILIPOVIĆ, *Teorija jezika u kontaktu. Uvod u lingvistiku jezičnih dodira*, JAZU – Školska knjiga, Zagreb, 1986.
- FABIANA FUSCO, *Parole che migrano, parole che rimpatriano: il caso del prestito di ritorno*, u «*Plurilinguismo. Contatti di lingue e culture*», 16, 2009, str. 137–153.
- ROBERTO GUSMANI, *Saggi sull'interferenza linguistica*, II. ed. accresciuta 1986, seconda ristampa della II ed., Le lettere, Firenze, 2003.
- JOSIP HAMM, MATE HRASTE, PETAR GUBERINA, *Govor otoka Suska*, u *Hrvatski dijalektološki zbornik*, knj. I., Zagreb, 1956., 7–213.
- MATE HRASTE, *Sufiksi za tvorbu deminutiva i augmentativa u čakavskim govorima srednje Dalmacije*, u *Zbornik radova Filozofskog fakulteta*, br. 2, Zagreb, 1954., 57–66.
- DUBRAVKA IVŠIĆ, *Predijalni toponimi na zadarskome području*, u «*Folia onomastica croatica*», 23, 2014, 95–142.
- BRANKO KUNA, *Nazivlje u tvorbi riječi*, u «*Filologija*», br. 46–47, 2006., 165–182.
- JOSIP LISAC, *Hrvatska dijalektologija 2. Čakavsko narječje*, Golden marketing – Tehnička knjiga, Zagreb, 2009.
- GERHARD ROHLFS, *Grammatica storica della lingua italiana e dei suo dialetti*, Torino, Einaudi, 1969.
- LELIJA SOČANAC, *Hrvatsko-talijanski jezični dodiri*, Nakladni zavod Globus, Zagreb, 2004.
- LJERKA ŠIMUNKOVIĆ, *Hrvatsko-talijanski jezični dodiri u Dalmaciji. I contatti linguistici italiano-croati in Dalmazia*, Dante Alighieri, Split, 2009.
- PETAR ŠIMUNOVIĆ, *Vraćanje duga zavičaju. Božidar Šimunić, Rječnik bibinjskog govora. Ogranak Matice hrvatske u Zadru, Zadar, 2013.*, u «*Zadarska smotra*»,

br. 1-2, 2014., 233–235.

BRANKA TAFRA, PETRA KOŠUTAR, Rječotvorni modeli u hrvatskom jeziku, u «Suvremena lingvistika», 67, Zagreb, 2009., 87–107.

BRANKA TAFRA, Derivatem i leksem, u «Suvremena lingvistika», 77, Zagreb 2014., 77–90.

PAVAO TEKAVČIĆ, *Grammatica storica dell'italiano*, I-III, Il Mulino, Bologna, 1980.

SANJA VULIĆ, *Imeničke tvorenice u pjesmama Ante – Tonija Valčić*, u «Čakavska rič», god. XXVIII, br. 1.-2., Split, siječanj – prosinac 2000., 39–47.

SANJA VULIĆ, Iz sufiksalne tvorbe imenica u saljskom i rivanjskom govoru, u «Zadarska smotra», god. 52, br. 4-6, Zadar, 2003., 43–49.

SANJA VULIĆ, *I Bibinje sada imaju svoj rječnik. Božidar Šimunić, Rječnik bibinjskog govora. Ogranak Matice hrvatske u Zadru, Zadar, 2013.*, u «Zadarska smotra», br. 1-2, 2014., 235–240.

URIEL WEINREICH, *Lingue in contatto*, nuova edizione a cura di vincenzo Orioles, UTET, Torino, 2008.

MREŽNI IZVORI

Treccani. Vocabolario della lingua italiana, <http://www.treccani.it/vocabolario>

Hrvatska jezična riznica, <http://riznica.ihjj.hr>

Hrvatski jezični portal, <http://hjp.novi-liber.hr>